

Staten och kapitalets återkomst – ett gigantiskt misstag

Dagens Industri den 22 februari 2024

Den interventionistiska industripolitik som i dag genomförs i många västländer och som tar sig uttryck i alltmer storskaliga statliga program måste analyseras i en bredare makroekonomisk och idéhistorisk kontext. I dag lanserar vi boken *Moonshots and the New Industrial Policy – Questioning the Mission Economy*. Boken ges ut på det internationella akademiska förlaget Springer och kan laddas ner gratis på Springers hemsida. Totalt samlar vi vetenskapliga bidrag från 23 forskare från olika delar av världen. Dessa akademiker bidrar med såväl teoretiska ansatser som fördjupade beskrivningar av industripolitikens dilemma.

Vår gemensamma slutsats är att den storskaliga industripolitikens återuppståndelse är ett historiskt misstag.

Under 1990-talet utvecklades en bred enighet om att politikens roll var att utforma väl avvägda generellt verkande ramvillkor för näringslivet. Dessa villkor skulle i så hög grad som möjligt skapa förutsättningar som var oberoende av företagets storlek, ålder, bransch, finansieringsstruktur, ägarform och ägarkategori. Skapandet av EU:s inre marknad, hårdare miljölagstiftning inom unionen och konkurrensutsättningen av tidigare monopoliserade sektorer ökade omvandlingstrycket och stimulerade den ekonomiska utvecklingen.

Denna ekonomiska politik var i hög grad en reaktion mot den industripolitik som hade fungerat så illa under 70-talet. Hela branscher hölls vid liv med omfattande direkta och indirekta subventioner och Sverige hemföll åt återkommande devalveringar för att ge konstgjord andning åt exportindustrin.

Allt kom till ett abrupt slut i den stora 90-talskrisen. Läxan var hård: industripolitiken förhindrar strukturuomvandling, gagnar särintressen och permanentar ett tillstånd av stagnation.

Tre decennier senare är vi mitt inne i en industripolitisk renässans. Finanskrisen 2008–09, den utdragna euro-krisen 2009–12, miljöfrågornas dignitet och pandemins gigantiska stödpaket har medfört att aktiv, interventionistisk industripolitik återigen blivit högsta mode.

Denna renässans torgförs skickligt under paroller som ”missionsorienterad innovationspolitik” och ”den entreprenöriella staten”, inte sällan av kändisekonomer som italiensk-brittiska Mariana Mazzucato och Harvardprofessorn Dani Rodrik. De inbjuds regelmässigt till Davos och andra tillställningar för att ge legitimitet åt makthavares storskaliga satsningar.

Dessa akademiker menar att på samma sätt som månlandningsprogrammet gav fart åt USA:s ekonomiska utveckling bör motsvarande ”månlandningar” initieras på andra områden. Privata och offentliga aktörer ska mobiliseras mot gemensamma mål såsom att utrota hemlösheten eller bota cancer.

I vår bok identifierar forskarna flera orsaker till varför denna på ytan tilltalande politik i själva verket är problematisk. Listan över storslagna "månlandningsprojekt" som misslyckats är lång: USA:s krig mot hemlöshet och programmet för ökat bostadsägande, vilket var en faktor bakom finanskrisen, Brasiliens försök att återskapa sin varvsindustri, det svenska miljonprogrammet, USA:s försök att med bistånd bygga upp utvecklingsländer och Nixons "krig mot cancer", vilket skulle utrota cancer inom något årtionde....

Vi identifierar sju orsaker till att dessa "missioner" i regel fungerar illa i praktiken:

- Missioner kan inte lösa komplexa problem.
- Politiker och myndigheter är inte befriade från egenintresse.
- Beslutsfattare saknar tillräcklig information för att utforma missioner på ett ändamålsenligt sätt.
- Missioner utformas i samarbete med särintressen.
- Missioner snedvrider konkurrensen.
- Missioner snedvrider incitamenten och stjälper över kostnader på andra.
- Alternativkostnaden ignoreras.

Dessa sju faktorer genomsyrar de industripolitiska misslyckanden som analyseras i vår bok. De är också tillämpliga på de megasatsningar som nu görs runt om i världen och som ofta saknar motstycke i industrihistorien.

Dagens komplexa marknadsekonomi bygger på en decentraliserad process med utrymme för experiment, utvärdering och selektion. Företag och individer samverkar spontant och prövar olika lösningars ekonomiska livskraft. Politikens huvuduppgift bör därför vara att skapa de spelregler som ger de relevanta aktörerna incitament att hitta de bästa och mest kostnadseffektiva lösningarna till samhällets stora utmaningar.

Industripolitikens återkomst innebär en renässans för symbiosen mellan staten och kapitalet. Såväl ekonomisk teori som historiska erfarenheter visar att detta är ett misstag. Ju förr vi erkänner att så är fallet och gör en helomvändning, desto mindre kostsam och smärtsam kommer återhämtningen att bli.

Magnus Henrekson
Christian Sandström
Mikael Stenkula